

- логія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – 2009. – Вип. 15. – С. 258-262.
2. Мазурик О.В. Економічна ефективність від впровадження соціального аудиту / О.В. Мазурик // Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія і методи. – Вип. 23.
 3. Полякова Л.М. Аспекти розвитку системи соціального аудиту в Україні / Л.М. Полякова, Н.І. Демків // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Автоматика, вимірювання та керування. – 2009. – № 639. – С. 159-162.
 4. Мельник С.В. Концепція формування національної моделі соціального аудиту (проект) [Електронний ресурс] / С.В. Мельник, В.Д. Матросов, М.К. Гаврицька. – Луганськ, 2008. – Режим доступу: <<http://lir.lg.ua/konsep.htm>>.
 5. Гладских Е. Устойчивое развитие вместо КСО [Электронный ресурс] / Е. Гладских // Дело. Инвестгазета. – 2010. – 4 августа. – Режим доступа: <<http://delo.ua/business/ustojchivoe-razvitie-vmesto-ks-143603/>>.

УДК 336.63

Свинаренко Т.І.,

Гвасалія Д.С. (ДонНУЕТ, Донецьк)

ФІНАНСОВЕ ОТОЧЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті визначено поняття фінансового оточення торговельного підприємства з метою подальшого дослідження факторів, що впливають на результати його фінансово-господарської діяльності.

Ключові слова: *фінансове оточення, фінансова система, зовнішнє середовище, внутрішнє середовище, фінансові відносини.*

Сучасні умови функціонування підприємства потребують прозорості господарської діяльності, підвищення її ефективності, високої адаптивності до нестабільних умов ринку.

Торгівля відноситься до найбільш важливих видів економічної діяльності та має суттєве соціальне значення. З одного боку, торговельні підприємства забезпечують споживачів необхідними товарами, задовольняючи споживчий попит, тому сприяють підвищенню якості життя споживачів і суспільства в цілому. З іншого боку, усі торговельні підприємства, як суб'єкти підприємництва, є стабільними платниками податків, які наповнюють бюджет країни.

Отже, питання ефективного функціонування торговельних підприємств мають економічне і соціальне значення та є одним із ключових завдань фінансового менеджменту.

Торгівля, як сфера економічної діяльності, має подвійну характеристику, тому що пов'язана, з одного боку, з продовженням процесу виробництва в сфері обігу (транспортування, фасування, комплектація тощо), а з іншого – з виконанням основної функції, тобто здійсненням процесу купівлі-продажу. Така специфіка впливає на функціонування торговельних підприємств, показники їх

діяльності та фінансові результати, а головне, на особливості взаємодії з середовищем функціонування, що є предметом пильного вивчення науковців, практиків і фахівців.

У наш час в науковій літературі приділяється велика увага дослідженню механізмів державного регулювання, впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на фінансово-господарську діяльність суб'єктів підприємництва, у тому числі, торговельних підприємств. Такими науковцями є: І. Бланк, В. Вовк, О. Вожжова, Л. Костирко, А. Мазаракі, В. Марцин, О. Терещенко Г. Рижкова, Л. Омелянович, А. Поддєрьогін та ін.

У сучасній літературі розглядаються різні підходи і методи вивчення як внутрішнього, так і зовнішнього середовища підприємства. Завдання сучасного управління полягає в забезпеченні такої взаємодії підприємства із середовищем, яка дозволяла б підтримувати його потенціал на рівні, необхідному для досягнення цілей і тим самим забезпечувала можливість розвиватися в довгостроковій перспективі.

Для того щоб визначити стратегію поведінки торговельного підприємства і впровадити її в практику, керівництво повинно мати детальну інформацію як про внутрішнє середовище підприємства, його потенціал і тенденції розвитку, так і про зовнішнє середовище, тенденції розвитку і місце, яке займає в цьому середовищі підприємство.

При цьому і внутрішнє середовище, і зовнішнє оточення досліджуються для того, щоб розкрити ті загрози і можливості, які підприємство має враховувати за умови визначення цілей та їх реалізації.

Ураховуючи те, що торговельні підприємства в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності перебувають у системі фінансових взаємовідносин, вважаємо за доцільне дослідження системи фінансових факторів впливу на умови функціонування торговельного підприємства.

Тому метою статті є визначення сутності фінансового оточення торговельного підприємства з метою подальшої систематизації фінансових факторів впливу на результати його фінансово-господарської діяльності, їх аналізу та використання як ефективних інструментів управління діяльністю торговельного підприємства.

Середовище функціонування торговельного підприємства включає фактори як внутрішнього, так і зовнішнього середовища.

Внутрішнє середовище підприємства є джерелом його ефективного функціонування, оскільки включає потенціал розвитку на певному проміжку часу. Але внутрішнє середовище може також бути і джерелом проблем і навіть банкрутства підприємства в тому випадку, якщо потенціал не забезпечує ефективного функціонування підприємства. Внутрішнє середовище підприємства як частина загального середовища перебуває в рамках підприємства та безпосередньо впливає на ефективність функціонування підприємства [1, с. 340].

Внутрішнє середовище має декілька аспектів, кожен з яких включає набір ключових процесів і елементів та становить потенціал підприємства. Загальноприйнято включати до внутрішнього середовища підприємств такі види потенціалу: кадровий, організаційний, виробничий, маркетинговий, фінансовий. Внут-

рішнє середовище залежить від рівня організації управління на підприємстві та може бути контрольованим.

Відомо, що успішність підприємства чи загроза його існування прямо залежать від загального рівня економічного розвитку країни, наявності природних ресурсів, природно-кліматичних умов, ступеня розвитку галузевої конкуренції, демографічних і трудових факторів. Зовнішні умови функціонування торговельних підприємств існують незалежно від конкретного суб'єкта ринку, але по-різному впливають на результати діяльності підприємств, що пов'язано з особливостями торговельної галузі, до складу якої вони входять, і з відмінностями внутрішнього потенціалу.

Фактори впливу на результати фінансово-господарської діяльності торговельного підприємства можна класифікувати за різними ознаками, наприклад: за місцем виникнення, структурою, часом впливу, ступенем кількісного вимірювання, що відображено на рисунку 1.

Як відкрита система торговельне підприємство суттєво залежить від змін зовнішнього середовища. У зв'язку з підвищенням динамічності оточення, характер взаємодії підприємств з ним стає все більше хаотичним, а наслідки – істотнішими. Торгівля як дзеркало відображає реальний стан економіки країни, в якій сьогодні немає добросовісної конкуренції, мають місце низький платоспроможний попит унаслідок відсутності стабільних доходів населення, деформована структура економіки, непрозоре правове поле для підприємницької діяльності тощо.

Дослідження результатів діяльності торговельних підприємств за останні десять років свідчить про зростання їх частки в загальній кількості збиткових підприємств в економіці країни, що відображено на рисунку 2.

Найбільш важливими складовими зовнішнього оточення підприємства є: законодавче забезпечення, політичний, соціальний, технологічний аспекти [1, с. 342].

Законодавче забезпечення встановлює правові норми і межі відносин між різними ринковими суб'єктами та є основою правового регулювання діяльності підприємства. Політичний аспект характеризує ступінь втручання органів державної влади у розвиток підприємства засоби, за допомогою яких та уряд здійснює економічну політику. Соціальний аспект дає змогу визначити вплив на бізнес таких соціальних явищ і процесів, як ставлення людей до роботи і якості життя, існуючі в суспільстві звичаї і вірування, цінності, що поділяються людьми, демографічна структура суспільства, зростання населення, рівень освіти, мобільність людей або готовність до зміни місця проживання тощо. Соціальні процеси змінюються досить повільно. Проте якщо відбуваються певні соціальні зміни, то вони призводять до багатьох дуже істотних змін в оточенні підприємства.

Технологічний аспект дозволяє своєчасно визначати ті можливості, які розвиток науки і техніки відкриває для виробництва нової продукції, підвищення її якості, модернізації технології виробництва і збуту продукції. Прогрес науки і техніки передбачає наявність величезних можливостей і не менш небезпечних загроз для підприємств.

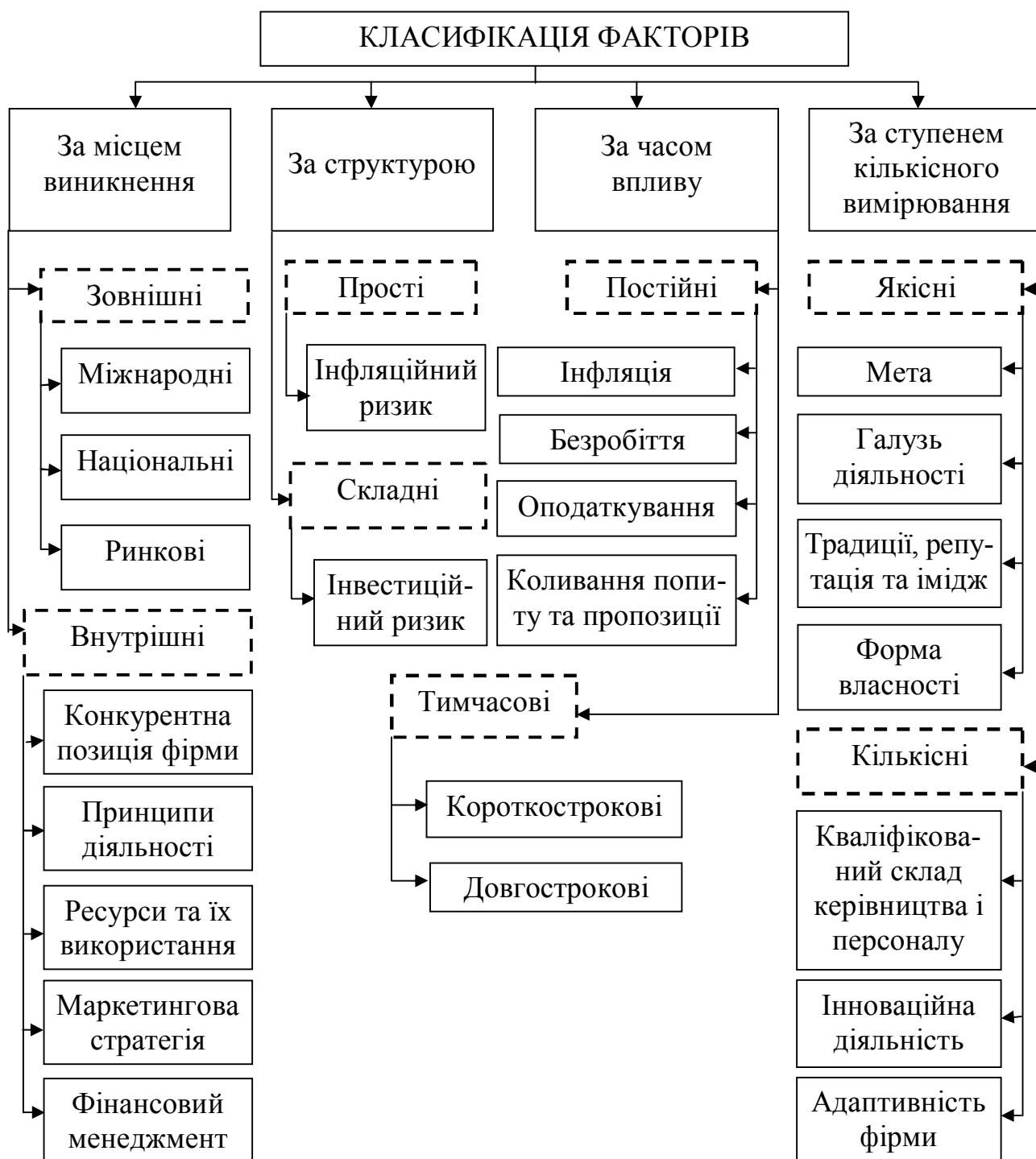

Рисунок 1 – Фактори впливу на результати фінансово-господарської діяльності торговельного підприємства

Дослідження економічних аспектів зовнішнього середовища пов'язане з формуванням і розподіленням фінансових ресурсів держави. Суб'єкти підприємництва одночасно є суб'єктами формування ВВП країни та його розподілу. В результаті розподільних процесів виникають особливі економічні відносини між державою і суб'єктами підприємництва, а також підприємствами та працівниками, які супроводжуються утворенням і використанням доходів і нагромаджень шляхом формування й використання централізованих і децентралізованих грошових фондів, тобто фінансові відносини.

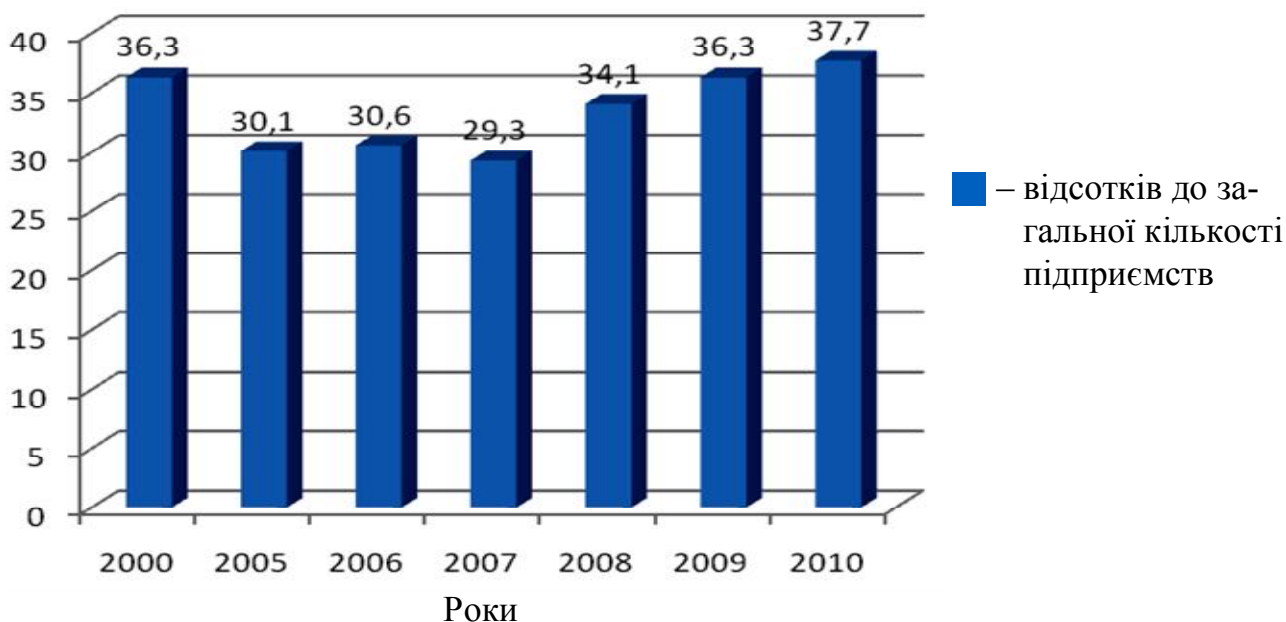

Рисунок 2 – Динаміка частки збиткових підприємств торгівлі за 2000-2010 рр. [4]

Ці відносини мають складну структуру, де проявляються інтереси кожного із суб'єктів, значною мірою ґрунтуючись на суперечності. Гармонізація цих інтересів – величезне та складне завдання фінансової діяльності держави. Беручи участь у процесі формування та розподілу частки доходу, кожне торговельне підприємство перебуває під впливом діяльності державних фінансових органів і фінансово-кредитних інститутів, які здійснюють контроль за процесами розподілу та використанням фінансових ресурсів, регулюванням бюджетних потоків, що супроводжують ці процеси. Узагальнена система фінансових відносин торговельних підприємств, подана на рисунку 3, охоплює:

- фінансові відносини між державою і торговельним підприємством, які включають платежі до державного бюджету, відрахування до різних фондів державного, регіонального та галузевого рівня, систему оподаткування, економічні пільги або санкції, систему фінансового контролю;

- фінансові відносини між торговельними підприємствами й іншими суб'єктами підприємництва, які включають платежі, штрафні санкції та неустойки за порушення договірної дисципліни, платіжні зобов'язання постачальників і покупців, фінансові винагороди за виконання особливих вимог замовника тощо;

- внутрішні фінансові відносини торговельного підприємства, які включають відносини з формування й використання грошових фондів і фінансових ресурсів підприємства для обслуговування господарських зв'язків тощо.

Саме держава, використовуючи фінансові методи, може регулювати темпи та пропорції розвитку окремих галузей економіки. Для цього використовується насамперед податковий механізм. Надаючи податкові пільги, вона сприяє збільшенню власних фінансових ресурсів підприємств, розширенню їх фінансових можливостей.

Рисунок 3 – Система фінансових відносин торговельного підприємства

Регулюючи темпи розвитку певних галузей економіки, держава може створювати сприятливий інвестиційний клімат для залучення зовнішніх джерел фінансування, а також ресурсів банківської системи та населення. Сприятливий інвестиційний клімат можна запроваджувати, зокрема, шляхом надання привілеїв в імпорті, створення офшорних зон, технополісів, спеціальних економічних зон тощо.

Проте ефективна організація фінансів підприємств визначає обсяг фінансових ресурсів держави, місцевих органів влади та ефективне функціонування інших ланок фінансової системи. Розподільна функція фінансів передбачає насамперед розподіл ресурсів між приватним і державним секторами, здійснення справедливого розподілу доходів у суспільстві та наступного їх перерозподілу з метою усунення дисбалансів, спричинених недоліками ринкових механізмів, а також використання засобів фінансового впливу на темпи й пропорції соціально-економічного розвитку.

У процесі розподільних і перерозподільних відносин здійснюється не тільки формування доходів окремих суб'єктів, а й вплив на різні сторони їх діяльності. З метою забезпечення сприятливого впливу у фінансовій системі має бути сформована сукупність відповідних форм і методів, інструментів та важелів фінансового впливу.

Ефективне функціонування торговельного підприємства в умовах сучасного ринку можливе за умови комплексного аналізу системи фінансових відносин, у яких функціонує підприємство, та врахування впливу їх змін на функціонування підприємства. Аналіз величини валового національного продукту, темпів інфляції, рівня безробіття, банківських процентних ставок, продуктивності праці, норм оподаткування, платіжного балансу, норми накопичення тощо дозволяє визначити вихідні умови функціонування торговельного підприємства.

Наприклад, вирішення завдання збільшення ресурсного потенціалу торговельних підприємств неможливе без розв'язання проблем у функціонуванні таких окремих ланок фінансової системи, як фінансового ринку, банківського сектору та ринку цінних паперів. Ефективне функціонування підприємства можливе за умови вільного доступу до ринків капіталу. Проте ринок цінних паперів в Україні перебуває у стадії становлення та розвитку, а функції мобілізації додаткових фінансових ресурсів виконує кредитний ринок. Вартість кредитних ресурсів регулюється за допомогою облікової ставки національного банку. Нерозвиненість конкуренції на фінансовому ринку, обмежений доступ до ресурсів, проблеми з інвестуванням коштів, відсутність механізмів стримування та протидії у збалансуванні економічних інтересів заважають їх ефективному функціонуванню.

Сфера міжнародних фінансів відображає обмінні та перерозподільні відносини на світовому рівні. Вона включає три напрямки: міжнародні розрахунки, фінанси міжнародних організацій, міжнародні фінансові інститути. Особливої уваги, на наш погляд, потребує організація міжнародних розрахунків. Мова йде про те, що міжнародні розрахунки як ланка міжнародних фінансів характеризують переміщення цінностей між окремими країнами та засновані на валютному регулюванні. Задля еквівалентного обміну необхідним є визначення достовірного співвідношення тих чи інших валют. У наш час світові проблеми, пов'язані з валютним регулюванням, є досить складними, тому що фактично встановлені курси валют надзвичайно рідко збігаються з економічними реаліями. Унаслідок цього виникає реальна необхідність перерозподілу доходів та існуючих фінансових ресурсів і певна розбалансованість фінансової системи в сфері міжнародних фінансів, що передбачає пошук шляхів збалансування для встановлення рівноваги цієї сфері.

Заслугує на увагу оцінка можливостей страхового ринку у підвищенні ефективності господарської діяльності суб'єктів підприємництва.

Страхові фонди й резерви об'єктивно явище в економіці держави, що пов'язане з наявністю ризиків у господарській діяльності та суспільному житті. Наявність страхових і резервних фондів фінансових ресурсів дає можливість локалізувати втрати економіки та окремих суб'єктів господарювання фактами стихійного лиха й непередбачених обставин.

Зрозуміло, що обсяги реалізації товарів і фінансові результати діяльності торговельних підприємств залежать від рівня платоспроможного попиту населення. Тому глибокого аналізу потребує, також інша ланка фінансової системи – домогосподарства. Саме обсяги та структура доходів і витрат домогосподарств визначають обсяги реалізації торговельних підприємств та їх валові доходи.

Висновки. Отже, торговельне підприємство, як і будь-який ринковий суб'єкт, перебуває і функціонує в середовищі. Як суб'єкт розподільних процесів торговельне підприємство має фінансові відносини з іншими суб'єктами підприємництва й усіма ланками фінансової системи держави. Система цих відносин утворює суттєву складову зовнішнього середовища підприємства – фінансове оточення. Цей вид зовнішнього фінансового середовища не має індивідуальних особливостей прояву щодо конкретного підприємства. Воно характеризує систему умов, що проявляються на макрорівні, і факторів, які впливають на організацію, форми й результати фінансової діяльності підприємства в довгостроковому періоді, здійснювати прямий контроль над якими воно не має можливості. До того ж у формуванні умов фінансового оточення істотну роль відіграє державна фінансова політика та державне регулювання фінансової діяльності підприємства.

Тому завдання дослідження фінансового оточення не повинне бути завершеним констатацією фактичного або попереднього стану факторів. Подальші дослідження мають бути спрямовані на систематизацію фінансових факторів і визначення тих тенденцій, які характерні для зміни стану окремих важливих факторів з метою передбачення напряду їх розвитку, а отже, загроз і можливостей для підприємства.

Список літератури

1. Рижкова Г.А. Систематизація факторів внутрішнього і зовнішнього середовища торговельного підприємства для подальшого аналізу / Г.А. Рижкова // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – № 1 (4). – С. 339-344.
2. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. / Л.О. Омелянович [та ін.]. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2008. – 281 с.
3. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. / О.О. Терещенко [та ін.]. – К.: КНЕУ, 2006. – 312 с.
4. Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування за видами економічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.

УДК 336.77

Секіріна Н.В., канд. екон. наук, доц. (ДонНУЕТ, Донецьк)

ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

У статті проведено дослідження проблем визначення сутності кредиту та розроблено рекомендації щодо вдосконалення класифікації кредитів для цілей управління кредитною діяльністю банку.

Ключові слова: кредит, кредитна операція, позичка.